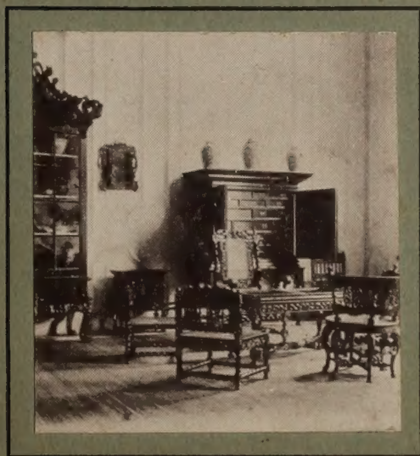
5 - 6. 07

DE COMPAGNIE'S KAMER

VAN HET MUSEUM VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

BATAVIA.
ALBRECHT & Co.

1907

'S HAGE.
M. NIJHOFF.

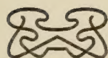
DE COMPAGNIE'S KAMER.

DE COMPAGNIE'S KAMER

VAN HET MUSEUM VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

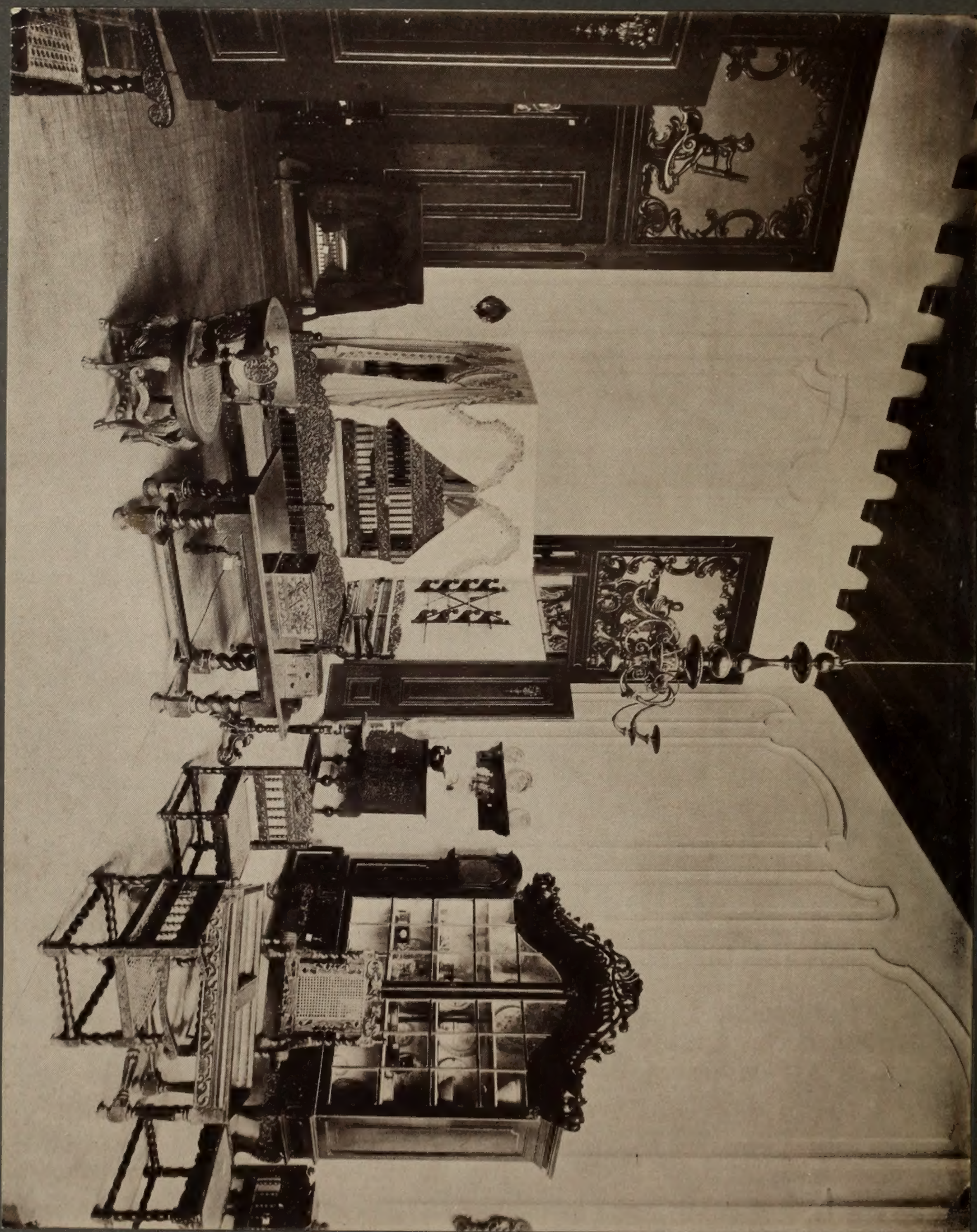

BATAVIA.
ALBRECHT & Co.

1907

'S HAGE.
M. NIJHOFF.

Naar aanleiding van een tot het Bataviaasch Genootschap gericht verzoek van het Bestuur van den „Nederlandschen Oudheidkundigen Bond” is het onderwerpelijk artikel samengesteld, en in Nederland in het Bulletin van genoemden Bond gepubliceerd.

Hoewel sedert tal van jaren in het Museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen een aantal stukken snijwerk en meubelen uit den tijd der Oost-Indische Compagnie aanwezig waren, was het toch onmogelijk zich een denkbeeld te vormen van de wijze waarop onze voorvaderen, in vroeger eeuwen, hunne woningen in de tropen hadden ingericht en daardoor een duidelijke voorstelling te krijgen van hun levenswijze. Het weinige huisraad dat men in de verzameling aantrof, uitsluitend bestaande uit enkele kasten en tafels, benevens een aantal stoelen en fragmenten van ledikanten, was grootendeels in barokken stijl en te zeer overladen met lofwerk, om ons een grooten dunk van kunstwaarde te geven.

Slechts enkele stukken beeldhouwwerk in ebbenhout of andere zware houtsoorten, waren daar als proeven van hetgeen, vóór de vervaardiging van het overdadig versierde meubilair, door bekwamere handen tot stand gebracht kon worden en deden het vermoeden rijzen, dat meer meubels in dien trant eenmaal moesten zijn aangemaakt.

Toen ik, tien jaren geleden, voor het eerst die merkwaardige stukken zag en zij mijn belangstelling zóódanig opwekten, dat ik mij, onder het bijeenbrengen eener kleine collectie, moeite gaf meer van hun herkomst te weten te komen, bemerkte ik, tot mijn verwondering, dat, behalve eenige weinige kunstliefhebbers en verzamelaars van antiquiteiten, niemand op Batavia veel ophad met die monumentale meubelen.

Eerst toen het degelijke en belangwekkende artikel van Dr. W. J. OOSTERHOFF, getiteld „Oud-Indische meubelen", vol fraaie illustraties, in *Elsevier's Maandschrift* *)

*) Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift. 1898, No. 10.

verscheen, begon men zich langzamerhand voor dezen arbeid te interesseeren. Velen toch voelden zich niet uitsluitend door de onbetwistbare kunstwaarde *) van het werk aangetrokken, maar bleken meer belangstelling te hebben voor de historische beteekenis, en juist voor deze personen was het opstel: „Oud-Indische meubelen" een prikkel tot meerdere waardeering.

Het is hier de plaats niet om alle bijzonderheden, omtrent Indische Kunst, in dat artikel voorkomende, in haar geheel over te nemen. Ik kan volstaan met op de belangrijkste opmerkingen de aandacht te vestigen en aan de bewuste brochure het volgende te ontleenen.

Het hier bedoelde meubilair, uit ebben-, ijzer- of vleeschhout, ook wel uit het op Ceylon voorkomende satijnhout vervaardigd, en met bloemen-motieven of heraldische figuren versierd, staat bekend onder den naam van Indo-Portugeesch meubilair. Door de opvolging van Hindoes, Portugeezen en Nederlanders in Indië en het feit dat de Indische Archipel, Achter-Indië en Ceylon eenmaal Portugeesche bezittingen zijn geweest, is het moeilijk met zekerheid uit te maken tot welke perioden de verschillende vormen gerekend moeten worden. Ebbenhout werd uit de Molukken, satijnhout van Ceylon met scheepsladingen aangebracht, en zoo is het te verklaren dat dezelfde meubelen, die op Java en in de Molukken als producten van inheemsche kunstvlijt werden aangemerkt, als „made in Bombay" of via Bombay en Ceylon, in Europa zijn gekomen en daar, als Indo-Portugeesch werk, zeer werden gewaardeerd.

---

*) Aan de kunstwaarde wordt heden ten dage niet meer getwijfeld door menschen aan wier oordeel waarde wordt gehecht. Na de publicatie van Dr. OOSTERHOFF'S stuk werd slechts éénmaal door een onbekende een poging gedaan om deze meubelen belachelijk te maken. Onder de rubriek „Letteren en Kunst", in de Nieuwe Rotterdammer van 18 Augustus 1901, trachtte hij tegen de waardeering die deze arbeid ondervindt, op te komen met de volgende woorden:

„Als historische stukken zijn zij echter van belang ontbloot. Hun herkomst is schier geheel „in het duister gehuld . . . . ", en verder: „Het mooiste van deze meubelen is dat men ze eenige „jaren geleden zoo gewichtig oordeelde om er een opstel aan te wijden! Een opstel dat hun „verdienste in het licht moest stellen! Het werk van onbekwamen is daarin door een onbevoegde „opgesierd. Zóó zelfs dat op enkele bladzijden dit werkmansgedoe vermeld wordt tegelijk met „Indische Volksvlijt. Ook met den Hindoetijd in Indië? Groote goden, het papier is toch maar „geduldig!" En ten slotte: „Zij worden in hunne nulliteit gevaarlijk als men nu nog de inlanders „naar deze modellen laat werken!" . . . .

Dit geschrijf was naar aanleiding van de tentoonstelling van Oud-Indische meubelen in de Gothische Zaal te 's Hage.

Iemand die zich W. teekende, waarschuwde in het Koloniaal Weekblad van 21 November 1901, het publiek om maar niet zoo blindelings aan te nemen dat bedoelde meubelen het aanzien niet waard zijn, en releveerde hoe Dr. F. W. VAN EEDEN, toenmaals Directeur op het Paviljoen te Haarlem, van diezelfde stukken had gezegd: „Zij zullen, zonder twijfel, het onderwerp blijven van ernstige studie, zoowel voor onze artiesten als voor onze kunsthistorie."

Het verkeer met Hindoestan is steeds levendig gebleven en heeft grooten invloed gehad op het gebied van bouwkunst en ornamentiek.

Herhaaldelijk hebben RUMPHIUS en VALENTIJN hun bewondering te kennen gegeven voor de fraaie houtsoorten en de prachtig gebeeldhouwde meubelen, in de Molukken aangetroffen. VALENTIJN schijnt wel het meest getroffen te zijn door den overvloed van ebbenhout en merkt tevens op, dat aldaar een groot aantal Balische slaven leefden, die bizondere vaardigheid toonden in het houtsnijden.

Als men nagaat dat door goed werk te leveren, de slaven menigmaal hun vrijheid konden herwinnen, zal men beter begrijpen waarom zij zich inspanden om tot zulk een zuiverheid van lijnen, zulk een perfectie van uitvoering te komen.

RUMPHIUS zegt van het ijzerhout, dat dit alléén in half gedroogden toestand bewerkt kan worden en het „met zaag en schaaf qualijk te beärbeiden is". Onder het zagen moest er voortdurend water op het hout druipen, daar het anders in brand geraakte.

Hoe moeilijk de bewerking is van die harde houtsoorten kan trouwens ieder bekwaam Chinees te Batavia beoordeelen. De Chineezen aldaar toch zijn de meubelmakers bij uitnemendheid, maar het is mij herhaaldelijk gebleken hoe zij, voor een werkelijk moeilijke reparatie van ebben- en ijzerhouten meubels ten eenenmale onbekwaam zijn, hoe zij er hun gereedschappen op breken en hoe groot hun bewondering is voor de vergeten, duistere kunstenaars, die in staat waren zulk uitnemend snijwerk, in zulk onhandelbaar materiaal aan te brengen.

Ten tijde van RUMPHIUS en VALENTIJN waren dus in de Molukken, en ook op Java, dergelijke rijk geornamenteerde stoelen aanwezig. De versieringen van het zich steeds herhalende lotusmotief kunnen wel niet anders dan onder Hindoe-invloed zijn ontstaan. Dat de motieven van andere bloemen, en ananas, granaatappel of andere vruchten, evenals de sterk aan Moorschen stijl herinnerende bogen en poortjes, waarvan leuningen van stoelen en banken zoo rijkelijk voorzien zijn, onder Europeeschen, en wat het Moorsche element betreft, speciaal onder Portugeeschen invloed zijn aangebracht, is wel aan te nemen. De Portugeezen toch kunnen in de Molukken vóór 1605, en op Ceylon vóór 1650, toen zij door de Hollanders verdrongen werden, hun invloed hebben doen gelden. De aanwending van familie-wapens en heraldieke leeuwen zal waarschijnlijk door onze voorvaderen zijn aangegeven; vooral komt mij zulks aannemelijk voor, omdat mij stukken bekend zijn waarop het familie-wapen van een onzer Gouverneurs-Generaal voorkomt. *)

*) Een merkwaardig voorbeeld van ontaarding van Hollandsche motieven, levert het snijwerk van een mij bekende bank op, waarop in plaats een versiering van bloemen of vruchten, een bloempot, met een plant er in, is uitgesneden, geflankeerd door twee leeuwen. Blijkbaar is dit motief geïnspireerd door het Nederlandsche wapen en het schild aangezien voor een bloempot, de kroon er boven, voor een plant.

Later werd de invloed van verschillende Europeesche stijlen, bij de bewerking, duidelijk zichtbaar. De zware kabinetten doen sterk denken aan die, welke men gewend is in een oud-Hollandsch intérieur te vinden. De stijlen van Louis XV, Louis XVI en Empire werden reeds grootendeels in djatihout uitgevoerd. Aangezien onze voorvaders meer dan roekeloos met het ebbenhout hadden omgesprongen, scheen de overvloed vrijwel uitgeput en heden ten dage vindt men dit hout dan ook nog slechts op de eilanden Boeroe, Ceram en Ternate, terwijl het ook op Nieuw-Guinea voorkomt.

Het djatihout is meestal geverfd, rood of zwart met goud, of wèl zwaar gevernist. Met het materiaal ging, naar mijn meening, ook het werk achteruit. De later vervaardigde meubelen getuigen van veel minder vaardigheid, al zijn zij, in het oog van velen, decoratiever dan de strenge, rechthoekige stukken uit ebbenhout, die de nadeelige invloeden van klimaat, insecten en slecht onderhoud, zoo wonderbaarlijk hebben weten te trotseeren.

Het kort verblijf van den Europeaan in de tropen en de gewoonte om de laatste levensjaren in het Vaderland door te brengen, brachten mede dat het huisraad niet, zooals in Europa dikwijls het geval is, in éëne familie bleef, maar voortdurend in andere handen overging en verspreid werd. Dat zelfs de fraaiste stukken op die wijze langzamerhand naar de kampongs verhuisden, is dus niet te verwonderen. De inlanders hebben nog heden ten dage een groote vereering voor die erfstukken, en, zoo zij niet door den nood gedwongen òf door schraapzucht verleid, afstand van dit huisraad doen, gaan zij zelden tot den verkoop over *). Jammer echter dat de Islam beeltenis van mensch en dier verbiedt en dientengevolge het grootste gedeelte der op meubels uitgehouwen engelen- of leeuwenkopjes totaal vernietigd of geschonden is. Zulks is voornamelijk het geval met kasten waarop cherubijntjes òf ruiters zijn afgebeeld.

Het snijwerk in ebben- en ijzerhout, namelijk dat hetwelk bij de monumentale, rechthoekige stoelen, banken en tafels is toegepast, kan men in drie soorten onderscheiden. Het eerste is niet veel meer dan een diepe inkerving of inkrassing van fijne, sierlijke lijnen, aangebracht op rug- en armleuningen van banken en fauteuils. Hierbij zijn de gedraaide pooten zeer fijn en dun, in kleine windingen niet dikker dan een kabeltouw. Ik meen ook te hebben opgemerkt, dat dit soort snijwerk uitsluitend in de hardste houtsoorten werd uitgevoerd.

Met het tweede soort schijnt dit eveneens het geval te zijn. Dit is bijna nòg fraaier en zeker moeilijker te vervaardigen. Bestaande uit half-diep snijwerk van fijn, klein lofwerk van ongeëvenaarde sierlijkheid en zuiverheid van lijnen, is het meestal

---

*) Het feit dat de motieven van het oude snijwerk tegenwoordig nog in het Karetsche (Mampang, Batavia) worden gebezigd voor batikpatronen, is zeker wel een bewijs dat zij nu nog veel aantrekkelijks voor den inlander hebben.

met smal lijstwerk afgezet. Bij dit soort komt het enkele, dubbele en driedubbele lotus-motief menigmaal voor, hoewel deze stukken vrij zeldzaam zijn.

Van het derde soort, voornamelijk met ananas-motief, van grootere afmetingen dan de ornamenten der beide eerstgenoemde soorten en van meer relief, zijn nog meerdere stukken in omloop. Hoewel fraai en aantrekkelijk van teekening en uiterst decoratief, staat dit werk, naar mijne meenig, toch minder hoog en werd in velerlei houtsoorten, ook in djatihout vervaardigd. De gedraaide pooten dier meubels zijn grover van windingen en verscheidene uiterst fraai, *à double face*, aan de rugleuningen gebeeldhouwd; maar toch missen zij, in mijn oog, de eigenaardig sobere distinctie die de beide andere soorten kenmerkt.

Behalve in de Molukken en op Java heeft men ook op Ceylon dergelijke meubelen gevonden, waaraan men duidelijk een vreemden invloed kan bemerken.

Zoo is er, voor zoover ik weet, slechts één exemplaar van Ceylon afkomstig, aanwezig op het Bataviaasch Genootschap; zéér goed te onderscheiden van het overige meubilair, is het bovendien vroeger met ivoor ingelegd geweest. Ook Dr. OOSTERHOFF spreekt over een ebbenhouten stoel in het „Old Dutch Government House" te Colombo; South Kensington bezit proeven van dit snijwerk, terwijl in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden een dergelijk stoeltje aanwezig is, omstreeks 1650 door den Vorst van Solor ten geschenke gegeven aan den Radja van Taboekan (Sangir-eilanden). Zeer verrast was ik, zelfs te Tokyo, in het Uyeno Museum, een Oud-Portugeeschen stoel aan te treffen, geheel gelijk aan de meubelen op het Bataviaasch Genootschap aanwezig.

Sedert Dr. OOSTERHOFF zijn artikel schreef zijn acht jaren verloopen en kan de schrijver met voldoening op zijn werk terugzien. Vele particulieren hebben sedert voor het Oud-Indisch meubilair hart gekregen en fraaie verzamelingen aangelegd, daartoe aangespoord door het meerdere licht dat hun, door dit opstel, over deze stukken opging.

Ook de toenmalige Conservator van het Ethnographisch Museum te Batavia, Mr. L. SERRURIER, begreep dat alles in het werk gesteld moest worden, om, voor het Bataviaasch Genootschap, een zoo volledig mogelijke collectie aan te leggen. Hij stelde zich in verbinding met Arabieren en inlanders, die bereid waren in de kampongs in den omtrek van Batavia naar antieke meubelen, uit den tijd der Oost-Indische Compagnie, te zoeken. Hij gaf zooveel mogelijk ruchtbaarheid aan zijn verlangen om voor het Museum goede stukken aan te koopen, en spoedig was er éénmaal per week, op een vast uur, in de vestibule van het Museumgebouw, een bonte menigte van kooplieden verzameld, die hun antiquiteiten kwamen aanbieden, en stroomden uit de naburige kampongs alle bezitters van oude stukken samen. Dit was het begin der hoogst belangrijke Historische afdeeling van het Bataviaasch Genootschap. Later werden in den omtrek der stad tochten ondernomen om moeilijk te vervoeren meubelen te

gaan zien, en toen ook dáár de voorraad scheen uitgeput, bereidde de Conservator een reis naar Bantĕn (Bantam) voor, met het doel aldaar machtig te worden, wat als *poesaka's*, bij de verarmde nakomelingen van den Sultan, nog aanwezig was.

Mocht aanvankelijk die reis een teleurstelling schijnen, na een kort verblijf te Serang werd, door vriendelijke bemoeiïng van den Controleur, de assistent-wedana bereid gevonden den Conservator tot gids te dienen.

Voor matige prijzen werden waggonladingen van de prachtigste en meest belangrijke stukken aangekocht, en hoewel de streek zooveel mogelijk afgeloopen en alle antiquiteiten in beslag genomen werden, zond men jaren daarna, zoo nu en dan, nog meubelen of voorwerpen uit Bantĕn naar Batavia. De beste stukken in het Museum aanwezig zijn dan ook uit Bantĕn afkomstig.

Ongeschonden, massief-ebbenhouten ledikanten, zoogenaamde Koningsstoelen, een tric-trac-tafel en fauteuils waren het loon voor de moeilijke, warme tochten langs slechte, hobbelige wegen. De pogingen om uit Tjirĕbon (Cheribon) en Palembang antieke stukken te verkrijgen, leidden tot niets; uit eerstgenoemde residentie bleek bijna alles verdwenen of zóó geschonden dat alle waarde verloren was, terwijl in Palembang niemand werd gevonden, die eenig bevredigend antwoord op herhaalde aanvragen kon geven.

Dat dit zware meubilair, opgehoopt tusschen de ethnographische verzameling van het Genootschap en over het geheele gebouw verspreid, geen fraai effect maakte, behoeft geen betoog.

Voor het meerendeel vervuild en uit elkander gezakt, vol stofnesten, de banken en stoelen ontdaan van de daarin behoorende zittingen of wel ter dege beschadigd, bleek al spoedig, dat, wilde men deze collectie tot haar recht doen komen en haar voor ondergang bewaren, krasse maatregelen moesten genomen worden.

Het was op dit tijdstip dat de Heer H. D. H. Bosboom, in zijn opstel „Oude Woningen in de stad Batavia" *(Tijdschrift voor Taal-, Land- en Volkenkunde*, Dl. XI, pag. 563), het denkbeeld opperde om een der nog in goeden staat verkeerende huizen, uit het midden der 18de eeuw, aan te koopen, naar behooren te restaureeren en in te richten met de door het Genootschap verzamelde antieke meubelen. Zoodoende zou men zich een voorstelling kunnen maken van de wijze waarop onze voorvaderen in den Compagnie's tijd waren gehuisvest en door het geheel, op die wijze verkregen, hun leefwijze beter leeren kennen.

Wijlen Mr. L. Serrurier kwam op dit denkbeeld terug in de October-vergadering van 1899. Hij stelde voor aan de Borneo Company te verzoeken om in huur af te staan het zijvertrek van het door die Maatschappij als kantoor gebezigde gebouw aan de Kali-Besar. Deze kamer werd door den Heer Bosboom, op pag. 550 van zijn opstel, onder de aandacht gebracht, omdat zij, behoorlijk gerestaureerd en gemeubeld, een trouw beeld zou geven van een vertrek uit een aanzienlijke Hollandsche woning

te Batavia, uit het midden der 18de eeuw. Dit voorstel viel in goede aarde en in dezelfde vergadering werd een commissie benoemd, die in opdracht had, uit te maken in hoeverre het mogelijk zou blijken de geheele betimmering van het vertrek in de zoogenaamde Toko Merah aan de Kali-Besar over te brengen naar het Museum van het Bataviaasch Genootschap.

Na schier eindelooze onderhandelingen en velerlei tegenspoed, werd de eigenaar bereid gevonden om de oude betimmering af te staan, wanneer hem een geheel nieuwe, djatihouten daarvoor in de plaats werd gegeven.

De Regeering beschikte gunstig op de aanvrage om gelden ter beschikking te stellen voor het bouwen eener kamer, in de zaal aan den Zuidervleugel van het Museum, waarin de antieke betimmering zou worden aangebracht, juist zooals die in het vertrek in de zoogenaamde Toko Merah aanwezig was geweest.

De opbouw dezer kamer en het aanbrengen der fraaie vensters en deuren kostten geruimen tijd en vele maanden verliepen voor dat aan inrichting gedacht kon worden. Die tijd echter werd goed besteed. Met de restauratie en schoonmaak van het meubilair werd een aanvang gemaakt, daar een groot aantal stukken, sedert jaren op den rooden, modderigen bodem in kampong-huizen opgeborgen, een vuil, onooglijk aanzien had gekregen.

De geheele betimmering, eindelijk aangebracht, bleek overdekt met een zeer dikke, grove verflaag van verschillende kleuren, die zich op geen enkele bevredigende wijze liet verwijderen, zoodat het houtwerk, na gedeeltelijk afgeschuurd te zijn, in de vereischte kleuren, dof donkerrood met gouden randen, werd overgeschilderd.

Nog was dit gedeelte van den arbeid onvoltooid, toen de Conservator, Mr. L. SERRURIER, in Juli 1901 door den dood aan de directie ontviel en de zorg voor de voltooiïng der Compagnie's Kamer aan mij werd toevertouwd. Jammer genoeg werd, vóór dat ik het voorkomen kon, het plafond van dicht op elkander liggende, zware balken, gesteund door kleine consoles, dof rood geschilderd, terwijl het djatihout, waaruit de zoldering bestaat, eenvoudig gecireerd had moeten worden. Ook met den vloer ondervond men tegenspoed, zoodat men, tijdens mijn afwezigheid, besloot er roode tegels te leggen en die met Palembangsche matten te bedekken, daar de grijs-porfieren zerken niet in voldoende hoeveelheid te verkrijgen waren, om den vloer naar den eisch in orde te laten brengen. Verder werden echter alle werkzaamheden uitgevoerd volgens het oorspronkelijke plan.

De kolossale kamer *), bijna vierkant en buitengewoon hoog van verdieping, is voorzien van twee breede, hooge opschuifvensters, bestaande uit kleine ruitjes, waaronder eenige van de bekende en gezochte paarse, die men in Amsterdam, op Heeren- en Keizersgracht, somtijds nog aantreft. Een heerlijk uitzicht in het groen

*) 10,5 × 8 meter.

neemt alle somberheid weg. Aan de kozijnen dier ramen bevinden zich zware, dichtslaande luiken, die de vensters geheel kunnen bedekken en met rijk verguld *à jour* werk, van boven tot onder zijn versierd. (Zie de plaat.) Tusschen de ramen is een groote vergulde penanttafel, in Empire-stijl, geplaatst, waarboven een spiegel hangt met een lijst van vrij grof snijwerk.

Tegenover de vensters bevinden zich twee reusachtige, dubbele deuren; de paneelen zijn dof-donkerrood geschilderd, met gouden bloem-motieven en lijstwerk opgelegd, die min of meer in Louis XVI-stijl zijn bewerkt. Boven de deuren loopt de muur niet door en zijn rijk gesneden bovenlichten met groote menschenfiguren aangebracht. De deuren geven toegang tot een gedeelte der Museumzaal, dat geheel als voorportaal is ingericht en met banken, wapenrekken met antieke hellebaarden en andere wapenen is gestoffeerd.

De derde wand der kamer heeft geen uitgang; de witte muur, van verhoogde vakken en lambrizeering in pleister voorzien, is in het midden gedeeltelijk bedekt met een kolossale porceleinkast, waarin fraaie schotels, kommen en glazen, waaronder de zeldzame, met V. O. C., zijn uitgestald. Aan de vensterzijde ziet men een zwaar, gevlamd houten kabinet op kruispoot, met vele laden met zilveren hengsels, terwijl aan den deurkant een uiterst merkwaardig kastje staat, oorspronkelijk versierd met ruiters te paard, van welke geen enkele meer een hoofd heeft, daar zij door beleiders van den Islam zijn weggesneden. Boven dit fraaie meubeltje hangt een gesneden bordenrek, waaraan tevens antieke kruikjes een plaats vonden, terwijl daarnaast een groote staande klok een eigenaardig Oud-Hollandsch effect maakt.

Tegenover de vensters, tusschen de twee groote deuren, waarvan één steeds gesloten wordt gehouden, is het fraaiste ebbenhouten ledikant, in het Museum aanwezig, opgesteld. Het behoort tot het tweede soort van snijwerk, hierboven beschreven, en werd in ongeschonden staat in Bantĕn gevonden. Na véél moeite en nasporingen bleek, dat om de ledikanten, in vroeger jaren, klamboe's of muskietennetten werden gehangen, hetzij van fijn wit lijnwaad, uit Voor-Indië ingevoerd, hetzij van grof, groen gaas. Met het oog op de roode kleur der geheele betimmering, viel de keuze op wit lijnwaad, waarmede het ledikant werd behangen. Wat de versiering van dit behangsel en van de lambrequin betreft, voor dezen werd, onder de Museum-voorwerpen, aan een antiek poppenledikantje, het model gevonden.

Ook op het landgoed Djamboe, bij Buitenzorg, was bij de bedienden der bewoonster nog een gedeelte eener dergelijke versiering aanwezig, zoodat hieromtrent geen twijfel meer behoefde te rijzen. De klamboe werd omzet met rood doorstopwerk op wit gaas, ter breedte van eenige centimeters, en van een breede balletjesfranje, in wit en rood, voorzien.

Zilveren klamboehaken, in den vorm van slangen, dienen om het behangsel op te nemen, en zoodoende gelegenheid te geven een blik te slaan in het ledikant,

waarin een matras met sprei en kussens, met kostbare, linnen kant omzet, niet ontbreken.

Naast het bed vindt men een laag ebbenhouten tafeltje met den standaard voor de pruik, waarvan onze deftige voorvaderen zich, althans gedurende de nachtelijke uren, schenen te kunnen ontdoen.

Aan de andere zijde van het ledikant staat een prachtig gebeeldhouwde en met kleuren beschilderde wieg, eveneens van sprei en kussens voorzien en behangen met een donkergroen gazen muskietennet. Nog is in de verzameling een zwaar ebbenhouten wieg op voetstuk aanwezig, die, evenals de gekleurde, wegens haar groote zeldzaamheid, verdient afzonderlijk vermeld te worden.

Tegen den vierden wand, tegenover de porceleinkast, is, in het midden, nog een groote, dubbele deur met kunstig gesneden bovenlicht, die toegang geeft tot een zijgang van bovengenoemd voorportaal. Aan de ééne zijde staat een massief, van zwaar, zwart hout vervaardigd kabinet met prachtig snijwerk; bovenop vonden een antieke aardbol en groote pullen een plaats. Aan de andere zijde der deur is een ameublement van de met oppervlakkig snijwerk versierde stukken, in ebbenhout, saamgebracht en zeldzaam compleet, vindt men hier een bank, een tafel, twee armstoelen en eenige kleine stoelen, ja zelfs een juweelkistje, geheel in hetzelfde genre. Nog is een juweelkistje, met koper beslag, van het grovere snijwerk op de tafel uitgestald, waaraan nog het origineele slot, dat door moderne deskundigen een meesterstuk van slotenmakerswerk wordt genoemd, aanwezig is.

Boven de bank, aan den muur, hangt een rijk besneden rek voor lange pijpen, versierd met het wapen van VAN DER PARRA.

Voor het andere venster is de tric-trac-tafel op zoodanige wijze in het midden van een aantal fraaie stoelen geplaatst, dat zij schijnt uit te noodigen tot een gezellig partijtje. Onder deze stoelen verdient bizondere aandacht, een zoogenaamde scheerstoel op zes pooten, die sterk aan Louis XV-stijl doet denken en dof-rood geschilderd is. Eindelijk is aan het voeteinde van het ledikant een lange bank met heraldieke leeuwen geplaatst, waarvoor een kleine tafel van zwaar, gevlamd hout, met gedraaide pooten.

Midden in het vertrek hangt, aan de zoldering, een koperen kroon van het bekende model dat men in oude kerken nog aantreft, terwijl tal van muurappliques voor olielampjes door de geheele kamer verspreid zijn. Een beschilderde Friesche hangklok, met de bekende zeemeerminnen, laat haar gezellig getik en, te zijner tijd, haar helderen slag, door het vertrek hooren.

Niemand die de Compagnie's Kamer betreedt waant zich in de tropen, noch in den modernen tijd. De kalmte, koelte en rust, de bijna hoorbare stilte, die in dit vertrek heerschen, verplaatsen den bezoeker, plotseling, op verrassende wijze, in de dagen van weleer.

De meubelen die in dit vertrek geen plaats vonden, zijn in de zijgang van het voorportaal op de meest voordeelige wijze uitgestald. Hieronder verdienen nog vermeld te worden: een groote, rood geschilderde en met laden voorziene schrijftafel van een breedte alsof zij voor twee personen moest dienen, met bijbehoorende bank; een kleine secretaire met zilverbeslag in laten Louis XV-stijl; wapenrekken, ijzeren geldkisten, verschillende lichtkronen en muurlampen, benevens een kunstig bewerkt model van een kerk die aan de Westzijde van het Stadhuisplein te Batavia van 1733—1736 werd gebouwd. Ook in die zijgang zijn tentoongesteld de oude maten en gewichten, vormen voor dakpannen en alles wat niet geschikt werd geacht om in het vertrek één geheel te vormen met het overige meubilair. Eigenaardig is een kleine stoel van zeer hard, donker hout, die, nog niet voltooid, een denkbeeld geeft van de wijze van bewerking dier fraaie stukken.

Zoo al niet uitmuntend door sierlijkheid, mogen toch zeker onder de meest belangrijke voorwerpen der Historische Verzameling genoemd worden een stel kleederen, in vroeger tijd door de Hollandsche vrouwen van stand in de tropen gedragen. Deze kleedingstukken bestaan uit: een *Saja*, een soort van geplisseerd rokje van gedrukt paars katoen, in vóór- en achterstuk verdeeld en met bandjes om het middel gesloten, en gebruikt zooals de tegenwoordige saroeng. Een origineele antieke, katoenen *saja*, met gedrukte randversiering van onderen, is niet geheel compleet en ongeplooid, terwijl één exemplaar, van nieuw, paars katoen, het model aangeeft zooals de mode het in die dagen eischte; een *Kabaja*, nl. een zeer lang, wijd, wit katoenen jak, zonder eenige versiering, met aan den onderarm zeer nauw spannende mouwen, door knoopjes en knoopsgaatjes gesloten. De antieke knoopjes, die in die dagen gebruikt werden, zijn echter tot nog toe in de verzameling niet aanwezig.

* * *

Dit is alzoo de wordingsgeschiedenis van de in weinige jaren ontstane „Historische Afdeeling" van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Dat zij eenig is en ook in Europa haar weêrga niet vindt, behoeft niet betwijfeld te worden. Het belangrijkste dezer verzameling is echter, dat zij, door de inrichting van een vertrek uit de dagen der Vereenigde Oost-Indische Compagnie, niet alleen een denkbeeld van den arbeid dier tijden geeft, maar tevens een leerrijk geheel aanbiedt dat verzamelaars en kunstliefhebbers tot meerdere studie en onderzoek kan aansporen.

M. SERRURIER-
TEN KATE.

Ouchy-sous-Lausanne, Februari 1906.